

DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ DERGİSİ

DOGUS UNIVERSITY JOURNAL

e-ISSN: 1308-6979

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/doujournal>

DENETİM GECİKMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: BİST 100 FİRMALARI ÖZELİNDE DEĞERLENDİRME

EXAMINATION OF FACTORS AFFECTING AUDIT DELAY: EVALUATION OF BIST 100 COMPANIES SPECIFICALLY

Erkin Nevzat GÜDELÇİ⁽¹⁾

Öz: İşletmelerin sunmuş oldukları bilgilerin bilgi kullanıcıları için yararlı olabilmesi için doğru, tam zamanında ve açık olması gerekmektedir. Dolayısıyla denetimden geçmiş doğru ve açık bilginin zamanında sunumu önem arz etmektedir. Bu bilgilerin geç sunumu bilgi kullanıcılarına olumsuz bir sinyal gönderecek ve işletme hakkındaki güvene zarar verecektir. Denetim gecikmesi, dönem sonu ile denetim raporunun hazır hale gelmesi arasındaki geçen sürenin uzunluğudur. Literatür incelendiğinde denetim gecikme süresi üzerine etki eden faktörlerin başlıcalarının borç yükü, karlılık, denetçi görüşü ve işletme büyüklüğü olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu faktörlerin etkileri konusunda alan yazında tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu çalışma da BİST-100'de faaliyet gösteren 73 işletmenin 2020-2024 dönemine ait verileri kullanılarak panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Sabit etkiler yöntemine göre gerçekleştirilen Driscoll Kraay tahmin analizi sonucunda işletme büyüklüğünün denetim gecikme süresini pozitif yönde ve anlamlı, borç yükünün ise negatif yönde ve anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Karlılık ve denetçi görüşünün ise denetim gecikme süresi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim Gecikmesi, Karlılık, Borç Yükü, Denetçi Görüşü, İşletme Büyüklüğü

Abstract: The information provided by businesses must be accurate, timely and clear to be useful for information users. Therefore, the timely presentation of accurate and complete information that has been audited is important. Late presentation of the information will send a negative signal to information users and will damage trust in the business. Audit delay is the length of time between the end of the period and the preparation of the audit report. When the literature is examined, it is seen that the main factors affecting the audit delay period are debt burden, profitability, auditor's opinion and business size. However, there is no full consensus in the literature on the effects of these factors. In this study, panel data analysis was performed using the data of 73 businesses operating in BIST-100 for the period 2020-2024. As a result of the Driscoll Kraay estimation analysis based on fixed effect. It was determined that the business size positively affected the audit delay, while the debt burden negatively and significantly affected it. No significant effect of profitability and auditor's opinion on the audit delay period was detected.

Keywords: Audit Delay, Profitability, Debt Burden, Auditor Opinion, Business Size

JEL: M40,M42,M49

⁽¹⁾ Batman Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü; erkinnevezat.gudelci@batman.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4163-7433

Geliş/Received: 12-06-2025; Kabul/Accepted: 14-08-2025

Atıf bilgisi: Güdelci, E.N. (2025). Denetim gecikmesini etkileyen faktörlerin incelenmesi: BİST 100 firmaları özelinde değerlendirme. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 27(1), 694-720, DOI: 10.31671/doujournal.1718372.

1. Giriş

İşletmeler doğru, tam zamanında ve açık bilgiler sunarak yatırımcılara işletme hakkında olumlu bir sinyal göndermek istemektedirler. Finansal bilgilerin yatırımcılara geç ulaşması, işletme hakkında olumsuz bir sinyal gönderebilmekte ve yatırımcıların güvenine zarar verebilmektedir. Denetim gecikmesi, dönem sonu ile denetlenmiş finansal tablolara ait denetim raporu arasındaki geçen sürenin uzunluğudur. Bu sürenin uzaması yatırımcıların verileceği kararlar üzerinde olumsuz bir etki oluşturabilmektedir.

Literatürde denetim gecikme süresini etkileyen unsurların başlıcalarının işletme büyüklüğü, aktif karlılık oranı, kaldıraç oranı ve denetçi görüşü olduğu görülmektedir. Ancak yapılan çalışmalarda denetim gecikme süresi ile söz konusu unsurlar arasındaki ilişkinin yönü ve etkisi konusunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Denetim gecikme süresi ile işletme büyüklüğü arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtenler olduğu gibi, bunun tam tersini savunan görüşlerde söz konusudur. Negatif bir ilişki olduğunu belirtenler, işletmelerin büyüklüklerinin getirmiş olduğu avantajlardan yararlanarak denetimi daha kısa bir sürede tamamlanabileceğini belirtmektedir. Denetim gecikme süresi ile işletme büyüklüğü arasında pozitif ilişki olduğunu savunanlar ise büyüklüğün tam aksine denetim süresini uzatacağını savunmaktadır. Benzer şekilde karlılık ile denetim gecikme süresi arasındaki ilişki konusunda da tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Pozitif bir ilişki olduğunu savunanlar, karlı işletmelerin finansal tabloları sunma konusunda daha istekli olacaklarından daha hızlı bir şekilde denetimden geçmiş finansal tablolarını yayınlamak isteyeceğini düşünmektedir. Negatif ilişki olduğunu savunanlar ise denetçilerin karlılık arttıkça bunun nedenleri tam anlamıyla anlama konusunda daha fazla denetim prosedürü uygulanacağından denetim süresinin uzayacağını savunmaktadır. Borç yükü ile denetim gecikme süresi arasındaki ilişki konusunda da tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Denetçi, işletmenin yükümlülüklerini yerine getirebilecek yeterlilikte olduğunu ve herhangi bir iflas riskinin var olmadığından emin olmak istemektedir. Bunun ise denetim süresinin uzamasına neden olacağı düşünülmektedir. Buna karşılık işletmelerin denetim planına ve denetim standartlarına sadık kaldıkları takdirde denetim süresinin hiçbir şekilde uzamayacağını belirtenlerde bulunmaktadır. Denetçi görüşü ile denetim gecikme süresi arasında negatif ilişki olduğunu belirtilmektedir. Olumsuz bir denetçi görüşü olması durumunda denetçi ile daha fazla muzakare yapılacağını, bunun ise denetim süresinin uzamasına neden olacağı savunulmaktadır. Fakat bunun bir etkisi olmayacağını savunanlarda bulunmaktadır. Dolayısıyla yapılan çalışmalarda söz konusu faktörler ile denetim gecikme süresi arasındaki ilişkinin tam anlamıyla açıklığa kavuşmamış olduğu gözükmektedir. Bu çalışmanın amacı denetim gecikme süresi ile belirtilen faktörler arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlanmaktır.

Bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar değerlendirildiğinde standart çoklu doğrusal regresyon analiz yönteminin birçok çalışmada kullandığı görülmektedir. Ancak çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü ve etkisi konusunda tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla farklı bir analiz tekniği kullanarak değişkenler arasındaki ilişkinin anlaşılması noktasında katkı sağlanmak istenmiştir. Bu kapsamda bu çalışmada sağladığı avantajlar nedeniyle çoklu doğrusal panel regresyon analizi uygulanmıştır. Yapılan birçok çalışmanın gözlem döneminin çok kısa bir süreyi kapsadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada beş yıllık bir dönem alınarak kısa dönemli etkilerin kimen azaltılması istenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmaların çoğunun Endonezya ile ilgili olduğu

görülmektedir. Dolayısıyla tamamen farklı bir ülke üzerine çalışma yapmak yeni veri setleri ile çalışma imkânı verecek ve sonuçların genellemesine katkı sağlayacaktır. Türkiye boyutunda konunun ele alınması, konu ile ilgili yeni ve farklı çalışmaların yapılmasının önünü açması umulmamaktadır.

2. Sinyal Teorisi

Bir işletmenin finansal yönetiminin amacı öncelikle sermaye piyasasındaki hisse senetlerin fiyatını maksimize etmekle ilgilidir. İşletmeler bu maksimizasyonu alacakları yatırım kararları ile temettü politikalarıyla ve etkili kaynak yönetimi yoluyla sağlanabilmektedir. Belirlenecek bu politikaların başarısı sadece şirketin piyasa fiyatını ve değerini etkilemez, aynı zamanda şirketin müşterilerinin ve yatırımcılarının davranışları konusunda olumlu bir etki yaratmaktadır. Sinyal teorisi bilgi kullanıcılarının alacakları kararlar için gereksinim duydukları bilgiyi sağlama noktasında, bilgi kullanıcıları ile yönetim arasındaki bilgi asimetrisine odaklanmakta ve ilgili tarafların bilgiyi birbirlerine nasıl ve ne kadar başarılı bir şekilde ilettiği ile ilgilenmektedir. İşletmeler için bu bilginin doğru iletilmesi özellikle şirket için yatırım kararı veren yatırımcıların kararlarında önemli bir etkiye sahiptir. İşletmeler şirket stratejileriyle ilgili bir sinyal iletmek amacıyla finansal tabloları bir araç olarak kullanmaktadır. Bu sinyal sonucuna göre oluşan yatırımcı kararları işletme için olumlu veya olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir (Elwisam vd., 2024: 3). Klasik sinyal teorisine göre, İşletmeler kalite seviyesine göre farklılaşmaktadır. Yatırımcılar kalite açısından farklılıkları bilmektedir. Ancak, hangi işletmenin hangi kategoriye girdiğini bilememektedir. Bu yüzden yüksek kalitedeki işletme yatırımcılara, düşük kalitedeki işletmelerden ayırım yapabilmelerine yardımcı olacak bir sinyal göndermektedir. Bu sinyali alan yatırımcı yüksek kalite olarak tespit ettiği işletme için daha yüksek fiyat ödeyebilmektedir (Levy ve Lazarovich-Porat, 1995: 40). İşletmeler yatırımcılara olumlu sinyalleri vererek, yatırımcılar ile aralarındaki bilgi asimetrisini azaltmak ve kendileri için olumlu olacak sonuçlar yaratmayı amaçlamaktadırlar (Choudhury, 2024: 99). Yatırımcıların güvenini kazanmak için işletmeler doğru, tam zamanında ve açık bilgiler sunmalıdır. Bu yüzden, denetlenmiş finansal tabloların yayınlanmasındaki gecikme, işletme hakkında olumsuz bir sinyal göndererek yatırımcı güvenine zarar verebilmektedir. Bu olumsuz sinyal, yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilmektedir (Bahri ve Amnia, 2020: 28).

3. Denetim Gecikmesi

Çok değerli bir bilgi ihtiyaç duyulduğu anda mevcut olmadığında değersiz bir hale gelebilmektedir. Bilginin olabildiğince erken sunulması gerekmektedir. Bu sayede ekonomik kararların zamanında alınmasında bir unsur olarak kullanılabilir (Yulianto, 2021: 11). Denetim gecikmesi, bir işletmenin mali yılı sonu ile denetlenmiş finansal tablolara ait denetim raporu arasındaki süre farkıdır. Denetim gecikmesi finansal tabloların zamanında bilgi kullanıcılarına ulaşmasını engellemektedir. Denetlenmiş finansal tabloların yayınlanmasında gecikme piyasadaki işletme ile ilgili olan belirsizliği arttırmakta, bu ise piyasanın finansal tablolar hakkında verecekleri kararlar üzerinde olumsuz bir etki yaratabilmektedir (Ashton vd., 1987: 275). Gecikmiş bir denetim süreci, işletmenin finansal açıdan kayıplar yaşamasına ve finansal tabloların güvenilirliğine zarar vermektedir (Prasetiyo vd., 2023: 16). Örneğin gelirlerini geç duyuran işletmeler erken yayınlayan işletmelere kıyasla daha düşük yatırımcı dönüşleri elde etmektedir (Al-Ghanem ve Hegazy, 2011: 74). Denetlenen mali raporların yayınlanmasındaki gecikme ne kadar uzun olursa, bilgilerin belirli taraflara sızdırılmış olduğu veya borsa içinde bilgi ticareti yapıldığı

söylentilerinin ortaya çıkması ihtimalide o kadar artmaktadır. Bu ise işletmenin finansal durumunu olumsuz şekilde etkilemektedir (Firnanti ve Karmudiandri, 2020: 16). Denetim gecikmesini etkileyen iç ve dış faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında, finansal unsurlar, insan kaynakları, teknoloji ve diğer unsurlar yer almaktadır (Prasetiyo vd., 2023: 16).

4. Denetim Raporu Gecikmesi ve İşletme Büyüklüğü İlişkisi

Denetim finansal tabloların sunumundaki gecikme ile işletmenin büyüklüğü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu savunanlar bulunmaktadır. Bunun nedenlerinden biri, büyük işletmeler iyi bir iç kontrol yapısına sahip olduklarından, denetçilerin daha az hata ile karşılaşması ve finansal tabloları daha kolay bir şekilde denetleyebilmeleridir. İkinci neden ise büyük işletmeler daha fazla finansal güce sahip olduklarından, daha hızlı bir denetim hizmeti almak için daha yüksek denetim ücreti ödeyebilmektedir. Üçüncü neden ise büyük işletmeler yatırımcılar, hükümet, kreditorler ve diğer bilgi kullanıcılarından denetlenmiş finansal tabloların erken yayını konusunda küçük işletmelere nazaran daha fazla baskı altında olmalarıdır (Yulianto, 2021: 11; Yuliusman vd., 2020: 1090). Ayrıca büyük işletmelerin sahip oldukları gelişmiş muhasebe bilgi sistemlerinin daha fazla kaynağın ve personelin, finansal tabloların daha hızlı hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Tanujaya ve Nuriah, 2023: 101). Ancak denetim raporu gecikmesi ile işletme büyüklüğü arasında pozitif yönlü bir ilişki olabileceği de düşünülmektedir. Buna göre daha fazla finansal varlığa sahip olan işletmeler küçük işletmelere kıyasla denetim sürecini daha uzun sürede tamamlayacaklardır. Bunun nedeni, büyük işletmelerde denetçilerin kanıt toplama ve denetim süreçlerinin, küçük işletmelere kıyasla daha uzun sürmesidir (Amin, 2023: 5).

Daha önce yapılmış çalışmalar dikkate alındığında işletme büyüklüğü ile denetim raporu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bulan çalışmalar olduğu görülmektedir (Tikollah ve Samsinar, 2019; Maggy ve Dianna, 2018; Yuliusman vd., 2020; Arowoshegbe vd., 2017; Setiyowati ve Junuarti, 2022; Karina ve Kusumawardhi, 2023; Utami vd., 2018; Adela ve Badera, 2022; Phillips ve Sutandi, 2022; Rohadi ve Sulistiyo, 2022; Fujianta ve Satria, 2020; Ultung vd., 2025; Yendrawati ve Mahendra, 2018). Ancak denetim süresi ile işletme büyüklüğü arasında pozitif yönlü bir ilişki bulan çalışmalarda bulunmaktadır (Dewi ve Hariadi, 2024; Yulianto, 2021; Amin, 2023; Sasvinorita ve Meini, 2023; Sari ve Febyansyan, 2024; Muna ve Lisianta, 2021; Arifuddin vd., 2017; Satriadi, 2022; Gessela ve Jefri, 2024; Tampubolon vd., 2024). Bunun yanında yapılan bazı çalışmalarda ise herhangi bir ilişki tespit edilememiştir (Murdiansyah ve Sari, 2023; Tanujaya ve Nuriah, 2023; Bahri ve Amnia, 2020; Rubianto, 2017; Mulyadi vd., 2022; Siregar ve Astuty, 2023, Al Umar vd., 2020; Putra ve Wilopo, 2017; Fitradi vd., 2024; Prasetyo vd., 2024; Yuyanti ve Mulya, 2020; Murdijaningsih ve Muntahanah, 2021; Mawardi, 2017; Yendrawati ve Mehendra, 2018; Hansela vd., 2023; Kirani ve Bambang, 2025, 384; Handayani ve Astuti, 2025; Amin vd., 2021; Febrianty ve Raharja, 2024; Febriyanti, 2022). Dolayısıyla yapılan çalışmalar incelendiğinde işletme büyüklüğü ile denetim raporu gecikmesi arasındaki ilişki konusunda tam bir görüş birliği olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın birinci yokluk hipotezi ve araştırma hipotezi şu şekilde oluşturulmuştur:

H1₀ İşletme büyüklüğü ile denetim raporu gecikme süresi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1₁ İşletme büyüklüğü ile denetim raporu gecikme süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5. Denetim Raporu Gecikmesi ve Karlılık İlişkisi

İşletmelerin finansal performansı yatırımcıların beklentileri ve finansal hedeflerin gerçekleşmesine bağlı olarak yükselmektedir. Karlılık bir işletmenin finansal performans göstergesi olarak, işletmenin faaliyetlerinden kar yaratma etkinliğini ölçmek için kullanılmaktadır (Fitradi vd., 2024: 118). İşletmenin finansal performans göstergelerinden en önemlisinden biri aktif karlılık oranıdır (Iliemena ve Okolocha, 2019: 194). Karlılık bir işletmenin kaynaklarını kullanarak, nakit, hasılat gibi gelirler yaratma becerisidir (Su'un vd., 2020: 199). Yüksek karlılığa sahip olan işletmelerin finansal tabloları yatırımcıların yatırım yapma motivasyonunu attıracağı için işletmeler bu iyi durumu belirten finansal tablolarını tam zamanında sunma eğiliminde olacağı varsayılmaktadır. Tam tersi şekilde, finansal dönemi düşük karlılık veya zararlı kapatan işletmeler ise finansal tabloların sunumunu geciktirme eğiliminde olacağı düşünülmektedir (Ginting ve Hidayat, 2019: 327; Kirani ve Bambang, 2025: 384). Karlı işletmeler denetlenmiş finansal tablolarını hızlı bir şekilde yayınlamaya, hisse dalgalanmalarını ve yönetimin yatırımcılardan daha fazla bilgi sahibi olduğu algısını engellemek istemektedirler (Adela ve Badera, 2022: 89). Karlılık ayrıca denetçiler ve işletme yönetimi arasındaki ilişkiyi de etkileyebilmektedir. Karlı işletmenin yönetimi denetim için gerekli olan bilgilerin sağlanması konusunda daha istekli ve denetçilere daha açık olabilmektedirler. Ancak işletme karlılık ile ilgili sorunlar yaşadığında yönetim, daha savunmacı ve da az işbirlikçi olabilmekte, bu ise denetim sürecinin uzamasına neden olabilmektedir (Fitradi vd., 2024: 118). Bunun yanında karın düşük olduğu ve kurumsal giderlerin yüksek olduğu durumda denetçi, finansal tablolar ile ilgili güvence verebilmek için denetim prosedürlerinde daha sağduyulu hareket edeceğini düşünenlerde bulunmaktadır. Denetçi daha derin analizler yaparak yönetsel hilelerin ve finansal problemlerin bulunup bulunmadığı konusunda emin olmak istemektedir. Bunun ise denetlenmiş finansal tabloların sunumunu geciktireceği düşünülmektedir (Utami vd., 2018: 46). Ancak benzer şekilde aşırı yüksek karlılık olması durumunda da karlılığının gerçeği yansıtmadığını anlamak için denetçilerin ek denetim prosedürleri uygulayacağı ve denetim süresinin uzamasının da söz konusu olabileceği açıktır (Fitradi vd., 2024: 118). Dolayısıyla karlılığın denetim gecikme süresine etkisi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Daha önceki çalışmalar dikkate alındığında denetim raporu gecikmesi ile karlılık arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu iddia eden çalışmaların çokça olduğu görülmektedir (Su'un vd., 2020; Utami vd., 2018, 46; Mulyadi vd., 2022; Adela ve Badera, 2022, 89; Phillips ve Sutandi, 2022; Armand vd., 2020; Yulianto, 2021; Prasetyo vd., 2024; Ubwarin vd., 2021; Yuyanti ve Mulya, 2020; Rohadi ve Sulistiyo, 2022; Murdijaningasih ve Muntahanah, 2021; Rubianto, 2017; Mawardi, 2017; Vuco ve Cular, 2014; Fujianta ve Satria, 2020; Yendrawati ve Mehendra, 2018; Sasvinorita ve Meini, 2023; Amalia ve Yusuf, 2023; Trisnadewi vd., 2023; Ultung vd., 2025; Dewi ve Hariadi, 2024; Palit ve Sibilang, 2022; Yendrawati ve Mahendra, 2018; Mutiara vd., 2018; Sari ve Febyansyan, 2024; Tampubolon vd., 2024). Bunun yanında denetim raporu gecikmesi ve karlılık arasında pozitif yönlü ilişki tespit eden çalışmalarda bulunmaktadır (Fitradi vd., 2024, 118; Ginting ve Hidayat, 2019, 327; Arifuddin vd., 2017; Saputra ve Fadjarenie, 2022; Satriadi, 2022). Denetim raporu gecikmesi ile karlılık arasındaki herhangi bir ilişki tespit edememiş çalışmalarında

literatürde sıkça bulunduğu görülmektedir (Murdiansyah ve Sari, 2023; Bahri ve Amnia, 2020; Handoko vd., 2019; Yuliusman vd., 2020; Riana vd., 2023; Hansela vd., 2023; Wijaya ve Haninun, 2025; Kirani ve Bambang, 2025, 384; Handayani ve Astuti, 2025; Febrianty ve Raharja, 2024). Dolayısıyla yapılan çalışmalar incelendiğinde, karlılık ile denetim raporu gecikmesi arasındaki ilişki konusunda tam bir görüş birliği olmadığı görülmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın ikinci yokluk hipotezi ve araştırma hipotezi şu şekilde oluşturulmuştur:

H2₀ Aktif karlılık oranı ile denetim raporu gecikme süresi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H2₁ Aktif karlılık oranı ile denetim raporu gecikme süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

6. Denetim Raporu Gecikmesi ve Yükümlülükler İlişkisi

Borç seviyesi yüksek işletmelerin genel olarak denetçiler tarafından daha dikkatli incelenmesi gereken karışık sorumlulukları bulunmaktadır. Bu yüzden denetçiler işletmenin borç sözleşmesi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirdiğini belirlemeli ve herhangi bir iflas riskinin bulunup bulunmadığını tespit etmelidir. Borç seviyesi yüksek işletmeler daha riskli bir çevrede faaliyet gösterdikleri için, denetçiler bu riski düşürmek için denetim çalışmalarını artırmaktadır. Bu durum denetim süresinin uzamamasına yol açabilmektedir (Fitradi vd., 2024: 118). Bunun yanında borç seviyesinin denetim süresini etkilemeyeceğini savunanlarda bulunmaktadır. Buna göre denetçiler denetim standartlarına uygun olarak faaliyetlerini sürdürdükleri takdirde, işletmelerin yüksek veya düşük borç seviyesine sahip olmaları denetim süresini etkilemeyecektir. Denetçi denetim planlaması aşamasında, denetim programına uygun şekilde, işletmenin borçları için yeterli denetim süresini belirlemiş olmalıdır (Bahri ve Amnia, 2020: 29).

Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, denetim raporu gecikmesi ile işletme yükümlülükleri arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğunu bulan çokça çalışma olduğu görülmektedir (Bahri ve Amnia, 2020, 29; Su'un vd., 2020; Tanjung ve Aida, 2022; Saragih, 2019; Karina ve Kusumawardhi, 2023; Amalia ve Yusuf, 2023; Yuliusman vd., 2020; Dewi ve Hariadi, 2024; Sari ve Febyansyan, 2024). Ancak denetim raporu gecikmesi ile işletme yükümlülükleri arasında herhangi bir ilişki olmadığını savunan çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Fitradi vd., 2024; Putra ve Wilopo, 2017; Prasetyo vd., 2024; Maston ve Sinaga, 2022; Jannah ve As'ari, 2023; Riana vd., 2023; Koleangan vd., 2022; Nurhasanah vd., 2022; Armand vd., 2020; Sunandar ve Hidayat, 2022; Wijaya ve Haninun, 2025; Murdiansyah ve Sari, 2023; Roharji vd., 2023; Oktariansyah vd., 2022; Gessela ve Jefri, 2024; Ainun vd., 2023; Palit ve Sibolang, 2022; Mutiara vd., 2018; Tampubolon vd., 2024). Bunun yanında negatif yönlü bir ilişki bulan bazı çalışmalarda bulunmaktadır (Mulyadi vd., 2022; Saputra ve Fadjaranie, 2022; Yendrawati ve Mahendra, 2018).

Bu çalışmada yükümlülük seviyesini belirlemek için kaldıraç oranı kullanılmıştır. Kaldıraç oranı, işletmenin kısa ve uzun dönemli borçlarını karşılayabilme becerisini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. İşletmenin elindeki varlıkların tüm borçlarını karşılayabilme derecesini ölçmektedir (Fitradi vd., 2024: 118). Bu kapsamda çalışmanın üçüncü yokluk hipotezi ve araştırma hipotezi şu şekilde oluşturulmuştur.

H3₀ Yükümlülükler ile denetim raporu gecikmesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H3₁ Yükümlülükler ile denetim raporu gecikmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

7. Denetim Raporu Gecikmesi ve Denetçi Görüşü İlişkisi

Denetçi görüşü, denetçinin işletmenin finansal tablolarının gerçeği yansıtır yansıtmadığı konusundaki değerlendirmesini ifade etmektedir. Denetçi görüşünün olumlu olması, işletmenin finansal tablolarının hata ve hile içermediği konusunda denetçinin makul bir güvence verdiği anlamına gelmektedir. Eğer işletmenin finansal tabloları için olumsuz bir denetim görüşü verilirse, bu yatırımcılar tarafından olumsuz bir haber olarak değerlendirilecektir. Dolayısıyla olumsuz bir denetçi görüşü karşısında işletme bu konuyu denetçi ile daha fazla müzekkere etmekte ve bu durum denetim süresinin uzamasına neden olmaktadır (Su'un vd., 2020: 199). Buna karşılık denetçi görüşünün denetim süresini etkilemeyeceği de savunulmaktadır. Buna göre denetçinin varmış olduğu görüş yeterli sayı ve nitelikteki kanıta dayanılarak verilmektedir. Dolayısıyla denetçinin görüşü herhangi bir tartışmaya mahal vermeyecek şekilde açık ve net olduğundan denetim süresinin uzaması söz konusu olmayacaktır (Mulyadi vd., 2022: 106).

Literatür incelendiğinde denetim raporu gecikmesi ile denetçi görüşü arasında negatif yönlü ilişki bulan çokça çalışma olduğu görülmektedir (Su'un vd., 2020; Yuliusman vd., 2020; Yuyanti ve Mulya, 2020; Nurcahya ve Sugeng, 2025; Tanujaya ve Nuriah, 2023; Anggraeni ve Wafa, 2024; Febriyanti, 2022; Anton vd., 2024; Hakim vd., 2024). Buna karşılık herhangi bir ilişki tespit edememiş olan çalışmalarında aynı oranda fazla olduğu görülmektedir. (Bahri ve Amnia, 2020; Mulyadi vd., 2022; Utami vd., 2018; Nurhasanah vd., 2022; Adela ve Badera, 2022; Vuco ve Cular, 2014; Handoko vd., 2019; Amin vd., 2021; Febrianty ve Raharja, 2024; Sari ve Febyansyan, 2024) Buna karşılık Gessela ve Jefri (2024) yapmış oldukları çalışmalarında denetim raporu gecikmesi ile denetçi görüşü arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu kapsamda çalışmanın dördüncü yokluk hipotezi ve araştırma hipotezi şu şekilde oluşturulmuştur.

H4₀ Denetçi görüşü ile denetim raporu gecikmesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H4₁ Denetçi görüşü ile denetim raporu gecikmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

8. Literatür Taraması

Tablo 1'de denetim gecikmesi üzerine etkili olan unsurların incelenmesine yönelik yapılan çalışmaların detaylı bir incelemesi bulunmaktadır.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Syaiful Bahri, Rifa Amnia	2020	2017-2018 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 31 LQ-45 işletmesi	Standart Çoklu doğrusal regresyon analizi	Kaldıraç oranı denetim raporu gecikmesini etkilerken, işletme büyüklüğü, karlılık ve denetçi görüşü denetim süresi gecikmesini etkilememektedir.
Friska Firnanti, Arwina Karmudiana	2020	2015-2017 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 204 işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Kurul büyüklüğü, kurul toplantıları, kurul bağımsızlığı, denetim komitesi büyüklüğü, işletme büyüklüğü ve karlılık denetim gecikme süresi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında denetim komitesi bağımsızlığı, denetim komitesi uzmanlığı ve kaldıraç oranının bir etkisi tespit edilmemiştir.
Yudhi Prasetyo, Sila Ninin Wisnantia, Etik Ipda Riyani	2023	2016-2021 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 126 çeşitli türde işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Likitide, karlılık ve borç yükünün denetim raporu gecikmesi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Wafa Al-Ghanem, Mohamed Hegazy	2011	2006-2007 dönemine ait Kuveyt borsasında faaliyet gösteren 177 işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Endüstri sınıflaması, kaldıraç oranı, hisse başına kazanç değişimi denetim gecikme süresi ile denetim gecikme süresi arasında bir ilişkisi tespit edilememiş, likiditenin ve denetçi türünün denetim süresi gecikmesi arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır.
Kampono Imam Yulianto	2021	2016-2019 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 17 LQ-45 işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğü denetim süresi gecikmesini pozitif yönlü etkilemekte, karlılık ise negatif yönlü etkilemektedir.
Yuliusman, Wirmie Eka Putra, Muhammad Gowon, Dahmari, Nurida Isnaeni	2020	2013-2017 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 21 ulaştırma alanındaki işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık, borç yükü, işletme büyüklüğü, denetçi görüşü ve muhasebe firması büyüklüğünün denetim gecikme süresini anlamlı şekilde etkilediği gözükmemektedir.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Kennardi Tanujaya, Sinta Nuriyah	2023	2016-2020 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 392 çeşitli türde işletme	Panel veri analizi	Denetim firması büyüklüğü, işletme büyüklüğü, karlılık, borç yükü, kurul büyüklüğü, CEO süresi ve CEO uzmanlığının denetim süresi gecikmesi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmazken, denetçi görüşünün negatif, komisyon kurulunun bağımsızlığının pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.
M. Ridwan Tikollah, Samsinar	2019	2017 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 30 banka	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğünün, denetim süresi gecikmesi üzerinde negatif bir etkisi bulunmuş, karlılık denetim gecikmesi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Denetim firması büyüklüğünün ise herhangi bir etkisi bulunamamıştır.
Maggy, Patricia Diana	2018	2013-2015 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 42 imalat işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Yüksek borç yükü denetim gecikme süresi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuşken, karlılık ile denetim gecikme süresi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.
Annisa Sasvinorita, Zumratul Meini	2023	2017-2021 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 24 LQ-45 işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi, düzenleyici regresyon analizi	Karlılığın denetim süresi gecikmesi üzerinde negatif bir etkisi varken, borç yükünün ve işletme büyüklüğünün denetim süresi gecikmesi üzerinde pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Denetçi firmasının bilinirliğinin düzenleyici bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Yulan Sari, Andar Febyansyah	2024	2019-2023 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 14 maden işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Borç yükü ve işletme büyüklüğü, denetim gecikme süresini pozitif yönde etkilemektedir. İşletmenin yaşı ve denetçi görüşünün ise denetim görüşü üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Karlılık ise denetim gecikme süresini negatif yönde etkilemektedir.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Eristamia Faizul, Muna.G., Anggana Lisiantara	2021	2019-2023 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 510 imalat ve finansal işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Endüstri türü ve işletmenin karmaşıklığı denetim gecikme süresi üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktayken, yerel muhasebe firmasının ününün, işletme büyüklüğünün ve denetçi görüşünün denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. Karlılığın herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.
Amos O. Arowoshe gbe, Emmanue l Uniamiko gbo and Amos S. Adeusi	2017	2015-2016 dönemine ait Nijerya borsasında faaliyet gösteren 42 finansal ve finansal olmayan işletme	Panel veri analizi	Denetim firması türü denetim gecikme süresi üzerinde pozitif bir etkiye sahip iken, işletme yaşı ve işletme büyüklüğü denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Denetim firması değişikliğinin ise denetim gecikme süresi üzerine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.
Miranda Setiyowati, Indira Januarti	2022	2017-2019 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren imalat işletmeleri	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık, denetim komitesi büyüklüğü ve denetçi görüşü denetim gecik süresi üzerinde negatif bir etkiye sahip iken, yatırım fırsatı ve işletme büyüklüğünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.
Arni Karina, Frida Kusumawardhani	2023	2017-2019 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 105 maden işletmesi	SEM-PLS analizi	Likidite, borç yükü, denetim gecikme süresini pozitif yönlü etkilemektedir. İşletme büyüklüğü ve denetim kalitesi, denetim gecikme süresini ise negatif yönlü etkilemektedir. Ayrıca denetim kalitesinin aracı etkisinin olduğu da belirlenmiştir.
Ahmad Ulil Albab Al Umar, Herninda Pitaloka, Nur Savitri, Anava Salsa,	2020	2015-2018 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 30 jakarta islam endeksi işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğü, denetçi görüşü denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bunun yanında işletmenin yaşının denetim gecikme süresi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Karlılığın ise herhangi bir düzenleyici etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Vicky Anggel Putra, R.Wilopo	2017	2011-2015 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 40 emlak ve gayrimenkul işletmesi	Lojistik regresyon analizi	İşletme büyüklüğü, Muhasebe işletmesi büyüklüğü, borç yükü ve denetçi görüşünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmaz iken, denetçi değişiminin denetim gecikme süresi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.
Christy Ulina Ginting, Widi Hidayat	2019	2014-2017 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 94 işletme	Lojistik regresyon analizi	Hileli finansal tablolar ve karlılık denetim gecikmesini etkilemez iken, işletme büyüklüğü ve muhasebe firması büyüklüğü denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır.
Wikan Budi Utami, Laksmi Pardanawati, Ika Septianingsih	2018	2015-2017 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 114 imalat sektöründeki nihai tüketici işletmeleri	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Muhasebe işletmesi büyüklüğü denetim gecikmesi üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. İşletme büyüklüğü, karlılık denetim gecikmesini negatif yönlü etkilemektedir.
Roza Mulyadi, Shinta Octavianti, Indra Sulistiana	2022	2017-2021 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 80 yiyecek ve içecek işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık ve borç yükü denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkiye sahip iken, firma büyüklüğü ve denetçi görüşünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi tespit edilememiştir.
Fitriadi, Amiruddin, Syamsu Alam	2024	2022-2023 dönemine ait Endonezya borsasında Lippo grup altında faaliyet gösteren 16 işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Borç yükü, karlılık ve işletme büyüklüğü denetim süresi gecikmesini etkilememektedir. Birlikte etkisi dikkate alındığında bu üç değişken denetim gecikme süresini etkilemektedir.
Wishnu Kameshwara Armand, Bambang Leo Handoko, Felicia	2020	2015-2018 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 28 mal ve tüketim sektöründeki işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık ve faaliyetlerin karışıklığı denetim gecikme süresini etkilemektedir. Tüm değişkenler birlikte denetim gecikme süresini etkilemektedir.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Bambang Leo Handoko, Kevin Deniswara, Christy Nathania	2019	2014-2017 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren yiyecek ve içecek üretim sektöründeki işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Borç yükü denetim gecikme süresini pozitif yönlü etkilemektedir. Karlılık ve denetçi görüşü ise denetim gecikme süresini etkilemektedir.
Dwi Prasetyo, R. Eri Wibowo Agung Santosa, Ida Kristiana	2024	2018-2022 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren yiyecek ve içecek üretim sektöründeki işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık ve borç yükü denetim gecikme süresi üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. İşletme büyüklüğü ve borç yükü denetim gecikme süresini etkilememektedir.
Katherine Handayani Ubwarin, Christina Tri Setyorini, Icuk Ranga Bawono	2021	2008-2015 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 64 kamu işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğü, denetim firması büyüklüğünün negatif yönlü bir etkisi var iken, karlılık, borç yükü ve işletme sahipliğinin denetim gecikme süresi üzerinde bir etkisi tespit edilmemiştir.
Ian Riana, Silviana, Dianti Wulan Suci	2023	2020-2021 dönemine ait Endonezya borsasında gayrimenkul ve emlak sektöründe faaliyet gösteren 62 işletme	Panel veri analizi	Karlılık ve borç yükünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.
Rindi Yuyanti, Hadri Mulya	2020	2014-2018 dönemine ait Endonezya borsasında maden sektöründe faaliyet gösteren 91 işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Denetçi görüşü, karlılık ve borç yükünün ise negatif bir etkisi bulunmaktadır
Adi Rohadi, Heru Sulistiyo	2022	2019 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 286 işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğü ve karlılık denetim gecikmesi süresini negatif etkilemektedir. Karlılığın bir etkisi bulunmaktadır.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Rizal Mawardi	2017	2012-2014 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 44 işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık ve işletme büyüklüğü, denetim gecikme süresini negatif yönde etkilemektedir. Borç yükünün ise denetim gecikme süresi üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Muhasebe işletmesinin büyüklüğünün denetim gecikmesi üzerine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır
Argo Dwi Saputra, Agustin Fadjarenie	2022	2017-2019 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 13 maden işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık, iç denetimin denetim gecikme süresi üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Borç yükünün denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır.
Lailah Fujianti, Indra Satria	2020	2015-2016 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 91 imalat işletmesi	Panel veri analizi	İşletme büyüklüğü, karlılığın denetim gecikme süresi üzerinde negatif yönlü bir etkisi bulunmaktadır. Bunun yanında borç yükünün herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.
Reni Yendrawat, Varaby Wahyu Mahendra	2018	2013-2015 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 52 devlet işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılığın denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. Borç yükü, likidite, işletme büyüklüğü ve muhasebe işletmesinin büyüklüğü denetim gecikme süresini etkilememektedir.
Yolanda Hansela, Novelina Sembiring, Sandi Kamelia Saragi, Arie Pratania Putri, Debby Chyntia Ovami	2023	2020-2022 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 51 maden işletmesi	Panel veri analizi	Denetim görev süresi ve borç yükünün denetim gecikme süresini pozitif yönlü etkilemektedir. Karlılığın ve işletme büyüklüğünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 1. Önceki Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
William Cipta Wijaya, Haninun	2025	2020-2023 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 16 teknoloji işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık ve borç yükünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Şirket yaşı ise denetim gecikme süresini negatif yönlü etkilemektedir.
Ni Kadek Ayu Trisnadewi, Ni Luh De Erik Trisnawati, Riana Dewi Kartika	2023	2018-2020 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 168 imalat işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık, işletme yönetimi yapısı, ve denetim kalitesinin denetim gecikme süresi üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır.
Vina Amellia Kirani, Bambang	2025	2021-2023 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 20 tüketim malı üreten işletme	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık ve işletme büyüklüğünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Buna karşılık finansal stresin pozitif bir etkisi bulunmaktadır.
Maria Wilhelmina Utung, Ni Luh Putu Sri Purnama Pradnyani, and Rai Gina Artaningrum	2025	2020-2023 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 45 yiyecek ve içecek üretim işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	İşletme büyüklüğü, karlılık, denetçi görüşü, denetim gecikme süresini negatif yönlü etkilemektedir.
Abdul Hafiz Tanjung, Siti Nur'Aida	2022	2017-2019 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 35 nihai tüketim malı üreten işletme	Panel veri analizi	İşletme büyüklüğü denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Borç yükü denetim gecikme süresi üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır. Bağımsız değişkenlerin birlikte etkisi bulunmaktadır.

Tablo 1 Çalışmaların Değerlendirilmesi (devam)

Yazar	Yıl	Örneklem	Analiz Yöntemi	Bulgular
Muhammad Rizal Saragih	2019	2013-2016 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 25 imalat işletmesi	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Borç yükü, denetim gecikme süresi üzerinde negatif yönlü bir etkisi bulunmaktadır. İşletme büyüklüğü ve denetim komitesinin ise denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.
Adhie Maston, Judith T. Galena Sinaga	2022	2013-2016 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 30 banka	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Karlılık denetim gecikme süresini negatif yönlü etkilemektedir. Borç yükü ile denetim gecikme süresi arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.
Annisa Nafatul Jannah, Hasim As'ari	2023	2020-2022 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 30 enerji firması	Standart çoklu doğrusal regresyon analizi	Likiditenin ve borç yükünün denetim gecikme süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Karlılık denetim gecikme süresini negatif yönlü etkilemektedir.
Justy Nathaneil Pangkey Koleangan, Robert Lambey, Peter Marshall Kopojos	2022	2018-2021 dönemine ait Endonezya borsasında faaliyet gösteren 47 inşaat firması	Yapısal Eşitlik Modeli	Likitide oranı denetim gecikme süresini negatif yönde etkilemektedir. Borç yükü ve karlılığın denetim gecikme süresi üzerine bir etkisi yoktur.

Denetim gecikme süresi üzerine yapılan çalışmaların çoğu benzer özellikler gösterse de elde edilen bulguların farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıkların gözlem dönemlerinden, metodolojik yaklaşımlardan, denetim gecikme süresinin ve ilişkili değişkenlerin ölçümünden ve kurumların ve düzenlemelerin etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Vuco ve Cular, 2014: 83). Bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, birçok çalışmada gözlem dönemlerinin dört veya daha altı süreyi kapsadığı görülmektedir. Değişkenler arasındaki ilişkiyi kısa dönem olarak almak, değişkenler arasındaki uzun vadeli dinamik ilişkilerin tam olarak ortaya konmasını engellemektedir. Ayrıca mevsimsel etkiler gibi geçici faktörler kısa dönemde daha belirgin olduğundan yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada 2020-2024 beş yıllık dönem verisi kullanılmıştır. Bunun yanında yapılan çalışmaların çoğunun standart çoklu doğrusal regresyon analizi yöntemini kullandığı görülmektedir. Ancak işletmelere ait zamanla değişmeyen yönetim kalitesi, kurumsal kültür gibi farklılıklar kontrol altında değerlendirilmez ise sonuçların güvenilirliği etkilenebilmektedir. Bu yüzden bu çalışmada literatürdeki

eğilimden farklı olarak işletmelere ait farklılıkları kontrol altına almaya imkan veren panel veri analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Yapılan literatür çalışmaları incelendiğinde çalışmaların çoğunun Endonezya ile ilgili olduğu görülmektedir. Farklı bir ekonomik bölgede çalışma yapmak daha önce araştırılmamış yeni veri setleri ile çalışma imkanı verebilecektir. Böylece ortaya çıkacak sonuçlar mevcut teorinin genellemesine katkı sağlayacaktır.

9. Araştırma Değişkenleri ve Modeli

Bu çalışmanın hedef kitlesi BİST-100’de faaliyet gösteren 100 işletmedir. Çalışma kapsamında örneklem büyüklüğü Yamane (1967) tarafından geliştirilen formül ile tespit edilmiştir:

$$n = N / (N d^2 + 1) = 100 / (100 \cdot (0,1)^2 + 1) = 100 / 2 = 50$$

n= örneklem sayısı

N=örneklem kitlesi

d= doğruluk seviyesi 0,1

Bu araştırma kapsamında 2020-2024 dönemine ait verisi bulunan 73 firma örneklem sayısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla olması gerekenin üzerinde bir örneklem büyüklüğü bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Değişkenlere ait veriler ikincil veri kapsamında işletmelerin faaliyet raporlarından ve KAP internet sitesinden elde edilmiştir. Bu çalışmada analiz tekniği olarak, zaman ve kesit veriyi birlikte dikkate alan çoklu doğrusal panel regresyon analizi kullanılmıştır. Panel veri analizi geleneksel yöntemlere göre değişkenler hakkında hem farklılıklarını, hem de zaman içindeki değişimini gösterdiği için araştırmacılara detaylı bilgiler sağlamaktadır (Riana vd., 2023: 937).

Tablo 2. Çalışmanın Değişkenleri

Değişken	Açıklama	Referans
Denetim Gecikme Süresi (DSG) (Bağımlı değişken)	Dönem sonu (31 Aralık) ile denetim raporunun hazırlanma süresi arasındaki gün sayısının doğal logaritması	Lai vd. (2020); Fujianti, ve Satria (2020);
İşletme Büyüklüğü (İB) (bağımsız değişken)	Toplam varlıkların doğal logaritması	Saputra vd., (2020); Prasetyo vd. (2024)
Denetçi Görüşü (DG) (bağımsız değişken)	1= olumlu görüş, 0= diğer görüşler	Tresnawaty (2022); Putra ve Wilopo (2017)
Aktif karlılık oranı (AKO) (bağımsız değişken)	(Net satışlar/toplam varlıklar x 100 + Sabit) doğal logaritması	Fujianti, ve Satria (2020); Ubwarin vd. (2021)
Kaldıraç Oranı (KO) (bağımsız değişken)	(Toplam Borç/Toplam varlıklar x 100) doğal logaritması	Prasetyo vd. (2024); Putra ve Wilopo (2017)

Bu çalışmada dördü bağımsız değişken olmak üzere toplam beş değişken bulunmaktadır. Bağımsız değişkenler sırasıyla; İşletme büyüklüğü, denetçi görüşü, aktif karlılık oranı ve kaldıraç oranıdır. Bağımlı değişken olan denetim gecikme süresi üzerinde etkisi olabileceği düşünülen bu bağımsız değişkenlerin etki düzeyini tespit etmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç kapsamında çalışmanın modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

$$\ln(\text{DSG}) = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{İB})_{it} + \beta_2 (\text{DG})_{it} + \beta_3 \ln(\text{AKO})_{it} + \beta_4 \ln(\text{KO})_{it} + e_{it} \quad (1)$$

Bu model kapsamında “i” yatay kesitlerin sayısını, “t” ise zaman boyutunu göstermektedir. DSG bağımlı değişken olan denetim gecikme süresini; İB, DG, AKO ve KO ise sırasıyla bağımsız değişkenler olan işletme büyüklüğü, denetçi görüşü, aktif karlılık oranı ve kaldıraç oranını göstermektedir. Bu modelde “ $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ ” katsayıları ise sırasıyla bağımsız değişkenler olan İB, DG, AKO ve KO’nın bağımlı değişken üzerindeki etki seviyesini göstermektedir. Bu modelde değişkenlerin doğal logaritmasının alınmasının amacı değişkenlerde ortaya çıkabilecek olan standart sapmayı azaltmak ve bu sayede zaman serisel problemlerin (değişen varyans, ardışık korelasyon ve fonksiyonel kalıp) ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Bu modelde AKO (aktif karlılık oranı) değişkeni negatif değişkenler içerdiği ve söz konusu negatif değerlerin logaritması alınamayacağından, en çok tercih edilen yöntem olarak tüm AKO verilerine pozitif bir sabit eklenmesi yoluna gidilmiştir $\ln(\text{ROA} + |\min \text{ROA}| + 0,01)$ (Vennet, 2002: 265; Berger ve Mester, 1997: 899). Denetçi görüşü ise çalışmada kukla değişken olarak yer almaktadır.

10. Verilerin Analizi

Panel veri analizlerinde modellerin sınıflandırmalarından biri de kapsadıkları döneme göre yapılmaktadır. Baltagi (2013) modelleri kapsadıkları döneme göre mikro ve makro model olarak ikiye ayırmaktadır. Baltagi (2013) 20 dönemden kısa olan modelleri mikro panel modeli, 20 yıldan uzun olan modelleri de makro panel modeli olarak değerlendirmektedir. Buna göre mikro panel modelleri için durağanlık aranmazken, makro panel modelleri için durağanlığın sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışma beş yıllık bir dönemi kapsadığı için mikro model olarak değerlendirilmektedir ve durağanlık aranmamıştır. Çalışmada ilk olarak tanımlayıcı istatistikler belirtilmiştir. Daha sonra panel veri analizinde kullanılacak modelin seçiminin yapılması gerekmektedir. Panel veri analizinde kullanılabilecek üç model bulunmaktadır. Bunlar sabit etkiler, rassal etkiler ve havuzlanmış panel veri modelleridir.

10.1. Betimleyici İstatistikler

Tablo 3’te çalışma kapsamında modele dahil olan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler logaritmaları alınmadan önceki değerleri göstermektedir.

Tablo 3. Betimleyici İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
DGS	360	30	165	67.93	18.63
İB	360	152.000.000	4.090.000.000.000	257.000.000.000	632.000.000.000
DG	360	0	1	0,86	0,33
AKO	360	% -37,44	% 81,40	% 9,14	12,50
KO	360	% 0,02	% 88	% 26	18

Tablo 3 incelendiğinde, denetçi görüşlerinin % 86 gibi büyük bir çoğunluğunun olumlu görüş yönünde olduğu görülmektedir. Aktif karlılık oranı incelendiğinde BİST 100 de faaliyet gösteren işletmelerin ortalama karlılık oranının % 9,14 seviyesindedir. Araştırma kapsamındaki işletmelerin aktif büyüklüklerinin ortalama 257 milyar TL’dir. Bu tutar Kamu Gözetim Kurumu’nun (KGK) büyük işletme ayırımı için belirlediği 75 milyonun çok üzerindedir. Kaldıraç oranı dikkate alındığında kaldıraç oranının % 26 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sermaye piyasası araçları bir

borsada işlem gören işletmeler, finansal raporlarını ve onlara bağlı bağımsız denetim raporlarını, konsolide finansal tablo düzenlemiyorsa 60 günde, konsolide finansal tablo düzenliyorsa 70 günde Sermaye Piyasası Kurumu'na (SPK) bildirmek ile mükelleftir (SPK, 2013). Çalışmaya konu olan BIST 100'de faaliyet gösteren firmaların denetim gecikme sürelerinin ortalamasının 68 gün olduğu görülmektedir. Dolayısıyla belirtilen yasal sürenin sınırlarında bir gecikme süresinin BIST 100 firmaları için geçerli olduğu görülmektedir.

10.2. Model Belirleme Testleri

Panel regresyon analizinde üç temel yöntemden birinin seçilmesi gerekmektedir. Bu üç modelden hangisinin tercih edileceğini belirlemede üç farklı test yapılmaktadır. İlk olarak F testi ile havuzlanmış model ile sabit etkiler modelinden hangisinin kullanılacağı belirlenmektedir. Eğer kullanılan seriler birimlere göre farklılık taşıyorsa havuzlanmış model kullanılmalıdır. Farklılık tespit edilir ise sabit etkiler tercih edilmelidir. Breusch-Pagan testi vasıtasıyla havuzlanmış model ile rassal etkiler modellerinden hangisinin kullanılacağı belirlenmektedir. Bu test ile birimlerin gruplar düzeyinde farklılık gösterip göstermediği tespit edilmektedir. Farklılık taşıyorsa havuzlanmış model, taşıyorsa rassal etkiler tercih edilmektedir. Sabit etkiler ile tesadüfî etkiler arasında tercih yapabilmek için ise en son aşamada Hausman testi uygulanmaktadır. Eğer H_0 hipotezi kabul edilir ise rassal etkilerin geçerli olduğu, alternatif hipotez kabul edilir ise sabit etkilerin geçerli olduğu belirlenmektedir (Kılıç, 2020: 50-51; Korkmaz vd., 2010: 100).

Tablo 4. Model Belirleme Test Sonuçları

Test Adı	Test İstatistikleri	Anlamlılık Değeri
F Testi	3,86	0,000
Breusch Pagan LM	31,21	0,000
Hausman	106,33	0,000

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde havuzlanmış model ve sabit etkiler modellerinden hangisinin tercih edilmesi gerektiğini belirlemek için F testi sonuçları görülmektedir. F testi sonucunda birimler arasında farklılık tespit edildiği için sabit etkiler yöntemi havuzlanmış yöntemin yerine tercih edilmiştir ($p=0,00 < 0,05$). Benzer şekilde tesadüfî etkiler ile havuzlanmış model arasında hangisinin tercih edilmesi gerektiğini belirlemek için yapılan Bresch Pagan LM testi sonucunda birimler arasında farklılık tespit edildiği için havuzlanmış model yerine tesadüfî etkiler yönteminin kullanılması gerektiğine karar verilmiştir ($p=0,00 < 0,05$). Sabit etkiler ile tesadüfî etkiler modellerinden hangisinin tercih edilmesi gerektiğini belirlemek için ise Hausman testi gerçekleştirilmiştir. Hausman testinin sıfır hipotezi açıklayıcı değişkenler ve birim etkiler arasında bir ilişki olmadığını belirtirken, alternatif hipotez ise bir ilişki olduğu yönündedir. Yapılan test sonucunda $p=0,00 < 0,05$ olduğundan sabit etkiler yönteminin kullanılması gerektiği belirlenmiştir.

10.3. Temel Varsayımsal Testler

Panel veri analizi yapabilmek için verilerin sahip olması gereken özellikler bulunmaktadır. Yapılacak olan analizlerde bir takım tahmin hatalarının ortaya çıkması için serilerin değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemlerine sahip olmaması gerekmektedir. Bir modelde bu varsayımların bir veya birkaçının var olması durumunda parametreler de etkinlik kaybı yaşanmakta ve standart hataların yanlış tahmin edilmesi gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Taş, 2012: 157). Değişen varyans, sabit varyans varsayımının geçerli olmaması; hata

terimlerinin varyanslarının tüm kesitler için farklı olması anlamına gelmektedir. Otokorelasyon problemi ise hata terimleri arasında otokorelasyon bulunmasıdır. Bu çalışmada değişen varyans problemi, otokorelasyon problemi ve birimler arasındaki korelasyon problemlerinin varlığını test etmek için sırasıyla sabit etkiler modeline uygun olan testler kullanılmıştır. Değişen varyans için değiştirilmiş wald testi, otokorelasyon için wooldridge testi, birimler arası korelasyonu test etmek için ise Pesaran CD testi uygulanmıştır.

Tablo 5. Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Test Sonuçları

Test Adı	Test İstatistiği	Olasılık
Değişen Varyans Testi		
Değiştirilmiş Wald Testi	12531.61	0.000
Otokorelasyon Testi		
Wooldridge Testi	22.633	0,000
Birimler Arası Korelasyon		
Pesaran CD Testi	32,718	0,000

Değişen varyans probleminin sınıandığı değiştirilmiş wald testi sonucunda hata terimlerinin varyansının eşit olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın sabit etkiler modelinde birimler arasında değişen varyans probleminin var olduğu tespit edilmiştir ($p=0,00<0,05$). Wooldridge otokorelasyon testi sonucunda hata terimleri arasındaki otokorelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p=0,00<0,05$). Hata teriminin varyansının tahmincisi sapmalıdır ve bu yüzden parametrelerin varyansları da sapmalı olmaktadır (Yavuz, 2009: 126). Pesaran testi sonucunda birimler arasında korelasyon probleminin olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla birimler arasında korelasyon yoktur hipotezi güçlü bir şekilde reddedilmiştir ($p=0,00<0,05$). Temel varsayımsal testler sonucunda bu çalışmada değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla klasik tahmin yöntemleri yerine, bu varsayımlar doğrultusunda tutarlı tahminler yapabilmeye imkan tanıyan Driscoll-Kraay sabit etkiler yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir.

10.4. Driscoll-Kraay Tahmin Analizi

Sabit etkili panel veri modelinde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyondan en az biri bulunması durumunda dirençli standart hatalar üretilmeli veya tahmin için uygun olan bir yöntem tercih edilmelidir. Driscoll ve Kraay (1998) tahmincisi, hata teriminin değişen varyanslı, otokorelasyonlu ve birimler arası korelasyonlu olması durumunda sapmalı hataların yerine parametreleri havuzlanmış en küçük kareler yöntemi ile tutarlı olan dirençli standart hatalara sahip tahminler elde edilebilmektedir (Tatoğlu, 2013: 66). Tablo 6'da Driscoll Kraay tahmincisi ve sabit etkiler yöntemine göre yapılan test tahmin istatistikleri verilmiştir.

Tablo 6. Driscoll Kraay Test Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Olasılık	Driscoll-Kraay Standart Hata
İşletme Büyüklüğü (İB)	0,9559	0,039*	0.0317
Denetçi Görüşü (DG)	-0,03817	0,391	0.0396
Aktif Karlılık Oranı (AKO)	0,02362	0,795	0.0067
Kaldıraç Oranı (KO)	-0,0195	0,044*	0.0848
F İstatistiği	7.32		
Olasılık (prob>F)	0,039*		
R ²	0,1918		

Tablo 6'daki Driscoll-Kraay analiz sonuçları incelendiğinde, modelin anlamlılığını sınamak için yapılan F istatistiğinin 7,32 olduğu ve modelin genel itibarı ile anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0,039<0,05$). Modelin açıklama gücünü gösteren R² değeri incelendiğinde, modelin bağımlı değişkeni açıklama gücünün % 19 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler alanında 0,10 ile 0,30 arasındaki düşük R² değerleri çoğu durumda kabul edilebilir değerler olarak görülmektedir (Gupta, vd., 2024: 2). Dolayısıyla çalışmada tespit edilen R² değerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmektedir. Test sonuçları incelendiğinde işletme büyüklüğünün, denetim gecikme süresini % 5 anlamlılık düzeyinde % 10 seviyesinde pozitif yönlü etkilediği görülmektedir. Kaldıraç oranı ise denetim gecikme süresini % 2 gibi düşük bir oranda anlamlı olarak negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bunun dışında kalan aktif karlılık oranı ve denetçi görüşünün denetim gecikme süresi üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir.

11. Sonuç

Denetim gecikmesi, dönem sonu ile denetlenmiş finansal tablolara ait denetim raporunun hazır hale gelmesi arasındaki süre farkıdır. Bu süre uzadıkça yatırımcıların finansal tablolara olan güveninin azalacağı düşünülmektedir. Denetim gecikme süresini etkileyen unsurlardan öne çıkanların, işletme büyüklüğü, aktif karlılık oranı, kaldıraç oranı ve denetçi görüşü olduğu görülmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde denetim gecikme süresi ile bu unsurlar arasındaki ilişkinin yönü ve etkisi konusunda tam bir görüş birliğinin olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada sağladığı avantajlar nedeniyle çoklu doğrusal panel regresyon analizi kullanılarak söz konusu unsurların denetim gecikme süresi üzerindeki etkileri belirlenmek istenmiştir. Bu kapsamda BİST 100'de faaliyet gösteren 73 firmanın 2020-2024 dönemi verileri dikkate alınarak panel veri analizi gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya konu olan BİST 100'de faaliyet gösteren firmaların denetim gecikme sürelerinin ortalamasının 68 gün olduğu görülmektedir. Bu süre yasal sınırlara yakın bir süredir. Dolayısıyla BİST 100 özelinde firmaların denetim raporu hazırlama sürelerinin uzun olduğu değerlendirilmektedir. Yapılan model belirleme analizleri sonucunda sabit etkiler modelinin en uygun model olduğu tespit edilmiştir. Sabit etkiler modeli değişkenlere ait gözlemlenemeyen ve zamanla değişmeyen (kurumsal kültür, coğrafi konum vb.) etkileri kontrol altına almakta ve daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Sabit etkiler modeline uygun olarak yapılan temel varsayımsal testler sonucunda geleneksel panel veri analiz yöntemlerinin kullanılamayacağı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için Driscoll-Kraay dirençli tahminci yöntemi kullanılmıştır.

Driscoll-Kraay testi sonucunda işletme büyüklüğünün denetim gecikme süresini yaklaşık 0,10 oranında pozitif yönlü ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla işletme büyüklüğü ile denetim gecikme süresi arasında bir ilişki olduğunu belirten H₁₁ hipotezi kabul edilmiştir. İşletme büyüdükçe denetim yapmanın daha zaman aldığı görüşü desteklenmiştir. Daha fazla varlığa sahip olan işletmeler için denetim yapmak daha uzun zaman alacaktır. Ayrıca büyük işletmelerde daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla denetçiler daha karmaşık işlemleri anlayabilmek için daha fazla kanıt toplamak ve denetim prosedürlerini daha titizlikle uygulamak zorundadırlar. Bu ise denetim süresinin uzamasına neden olmaktadır. Söz konusu sonuç literatürdeki bazı çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir (Dewi ve Hariadi, 2024; Yulianto, 2021; Amin, 2023; Sasvinorita ve Meini, 2023; Sari ve Febyansyan, 2024; Muna ve Lisianta, 2021; Arifuddin vd., 2017; Satriadi, 2022; Gessela ve Jefri, 2024; Tampubolon vd., 2024).

Driscoll-Kraay testi sonucunda yükümlülükler ile denetim gecikme süresi arasında bir ilişki olduğunu belirten H₃₁ hipotezi kabul edilmiştir. Test sonucuna göre kaldıraç oranı denetim gecikme süresini % 2 gibi düşük bir oranda negatif yönde etkilemektedir. Bu sonuç yüksek borç yüküne sahip işletmelerin denetim sürelerinin daha uzun olacağı görüşü ile aksi yöndedir. Bu sonuca göre daha fazla borç yüküne sahip olan işletmeler kreditorlerden ve diğer bilgi kullanıcılarından gelen baskı nedeni ile denetlenmiş finansal tablolarını kısa bir sürede yayınlamak isteyeceği düşünülmektedir. Söz konusu sonuç literatürdeki bazı çalışmalarla benzer niteliktedir (Mulyadi vd., 2022; Saputra ve Fadjaranie, 2022; Yendrawati ve Mahendra, 2018).

Denetçi görüşü ile denetim gecikme süresi arasında bir ilişki olduğunu belirten H₄₁ hipotezi Driscoll-Kraay testi sonucunda reddedilmiştir. Yokluk hipotezi olan H₄₀ hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuca göre denetim görüşü bir plan sonucunda ortaya çıkmakta, yeterli sayıdaki ve nitelikteki kanıta dayalı olarak verilmektedir. Dolayısıyla varılan görüşün tartışma konusu oluşturması veya değiştirilmesinin mümkün olmadığı ve denetim süresini uzatmada bir etken olmadığı düşünülmektedir. Söz konusu sonuç diğer bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir (Utami vd., 2018; Nurhasanah vd., 2022; Adela ve Badera, 2022; Vuco ve Cular, 2014; Handoko vd., 2019; Amin vd., 2021; Febrianty ve Raharja, 2024; Sari ve Febyansyan, 2024; Bahri ve Amnia, 2020; Mulyadi vd., 2022).

Denetim gecikme süresi ile aktif karlılık oranı arasında bir ilişki olduğunu belirten H₂₁ hipotezi Driscoll-Kraay testi sonucunda reddedilmiştir. Yokluk hipotezi H₄₀ kabul edilmiştir. Bu test sonucuna göre karlılık denetim gecikme süresini etkileyen faktörlerden biri değildir. Karlı işletmelerin finansal tablolarını yayınlama konusunda daha istekli olacaklarından daha hızlı yayınlamak isteyecekleri düşünülmektedir. Ancak düşük karlılık oranlarında da söz konusu giderlerin gerçeği yansıtır yansıtmadığı konusunda denetçilerin daha fazla denetim prosedürleri uygulayacağı ve denetim süresinin uzayacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde yüksek karlılık durumunda söz konusu karlılığın nedenini anlamak için daha fazla denetim prosedürü uygulanacağından denetim süresinin uzayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla karlılığının denetim gecikme süresinde etkili bir değişken olmadığı düşünülmektedir (Handoko vd., 2019; Yuliusman vd., 2020; Riana vd., 2023; Hansela vd., 2023; Wijaya ve Haninun, 2025; Kirani ve Bambang, 2025, 384; Handayani ve Astuti, 2025; Febrianty ve Raharja, 2024; Murdiansyah ve Sari, 2023; Bahri ve Amnia, 2020).

Kaynaklar

- Adela, A. & Badera, I. D. N. (2022). The influence of company size, profitability, auditor's opinion and reputation of public accounting firm on audit delay. *European Journal of Business and Management Research*, 7(4), 87-92.
- Ainun, S. H. N., Karina, A & Digidowiseiso, K. (2023). The influence of profitability, solvency and audit opinion on audit delay in coal sub-sector companies listed on the BEI for the 2018-2020 period. *Jurnal Ekonomi*, 12(3), 2125–2140.
- Al Umar, A. U. A., Pitaloka, H., Savitri, A. S. N. & Kabib, N. (2020). Factors affecting audit delay moderated by profitability of companies in the Jakarta Islamic index. *Jurnal Akuntansi, Audit Dan Sistem Informasi Akuntansi (JASA)*, 4(1), 1-10.
- Al-Ghanem, W. & Hegazy, M. (2011). An empirical analysis of audit delays and timeliness of corporate financial reporting in Kuwait. *Eurasian Business Review*, 1(2011), 73-90.
- Amalia, R. & Yusuf, P. S.(2023). The effect of profitability, solvency, audit committee, and audit quality on audit delay. *Fair Value: Jurnal Ilmiah Akuntansi Dan Keuangan*, 5(6), 2763-2771.
- Amin, A. (2023). Several factors affecting the occurrence of audit delay. *Advances in Managerial Auditing Research*, 1(1), 1-13.
- Amin, A., Mauludin, H. & Suwitawayansari, E. (2021). The impact of firm size on the effect of industry specialization, audit opinion and the size of a public accounting firm (KAP) on audit delay in mining companies. *Asain Journal of Economics, Business and Accounting*. 21(18), 65-74
- Anggraeni, D. & Wafa, Z. (2024). Determination of firm age, financial distress and audit opinions on audit delays. *Jurnal Akuntansi*, 14(3), 200-209.
- Anton, A., Suharti, S., Suryani, F., Darwis, H. & Febvian, J. W. (2024). Analysis of the influence of audit tenure, financial distress, audit committee, audit quality and audit opinion on audit delay in property and real estate sector companies listed on the Indonesian stock exchange (idx) 2018-2022. *Bilancia: Jurnal Ilmiah Akuntansi*, 8(3), 282-294.
- Arifuddin, K. H. & Usman, A. (2017). Company size, profitability, and auditor opinion influence to audit report lag on registered manufacturing company in Indonesia Stock Exchange. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 15(19), 353-367.
- Armand, W. K., Handoko, B. L. & Felicia, F. (2020). Factors affecting audit delay in manufacturing companies. *Journal of Applied Finance and Accounting*, 7(2), 35-44.
- Arowoshegbe, A. O., Uniamikogbo, E. & Adeusi, A. S. (2017). Factors affecting timeliness of an audit report in Nigeria. *FUNAI Journal of Accounting, Business and Finance*, 1(1), 26-38.
- Ashton, R. H., Willingham, J. J. & Elliott, R. K. (1987). An empirical analysis of audit delay. *Journal of Accounting Research*, 25(2), 275-292.
- Bahri, S. & Amnia, R. (2020). Effects of company size, profitability, solvability and audit opinion on audit delay. *Journal of Auditing, Finance, and Forensic Accounting*, 8(1), 27-35.
- Baltagi, B.H. (2013). *Econometric analysis of panel data*. John Wiley & Sons.
- Berger, A. N. & Mester, L. J. (1997). Inside the black box: What explains differences in the efficiencies of financial institutions? *Journal of Banking & Finance*, 21(7), 895-947.

- Choudhury, M. M. (2024). Signaling Theory: An approach to organizational behavior research. *Journal of Accounting, Business & Management*, 31(2), 98-120
- Dewi, A. K. & Hariadi, B. (2024). The effect of profitability, solvency, liquidity, company size and auditor opinion on audit delay. *International Journal of Research on Finance & Business*, 2(1), 149-164.
- Elwisam, M., Digdowiseiso, K., Kartini, Juliandi, D. & Saputra, D. (2024). Implementation of signaling theory in financial management: A bibliometric analysis. *Revista De Gestão Social e Ambiental*, 18(3), 1-13.
- Febrianty, K. & Raharja, S. (2024). Effect of firm size, profitability and audit opinion on audit report lag (in mining company registered in Indonesia's stock exchange for the financial year between 2017 and 2020). *Diponegoro Journal of Accounting*, 13(1), 1-15
- Febriyanti, G. A. (2022). Audit opinion and audit report lag. *Jurnal Akuntansi dan Pajak*, 23(1), 1-9
- Firnanti, F. & Karmudiandri, A. (2020). Corporate governance and financial ratios effect on audit report lag. *Accounting and Finance Review*, 5(1), 15-21.
- Fitriadi, F., Amiruddin, A. & Alam, S. (2024). The influence of leverage, profitability and company size on audit delay. *Sentralisasi*, 14(1), 114-133.
- Fujianti, L. & Satria, I. (2020). Firm size, profitability, leverage as determinants of audit report lag: Evidence from Indonesia. *International Journal of Financial Research*, 11(2), 61-67.
- Gessela, G. & Jefri, R. (2024). The effect of auditor opinion, solvency, company size and audit tenure on audit delay in manufacturing companies. *Journal Economic Business Innovation*, 1(1), 78-85.
- Ginting, C. U. & Hidayat, W. (2019). The effect of a fraudulent financial statement, firm size, profitability, and audit firm size on audit delay. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 9(7), 323-341.
- Gupta, A., Stead, T. S., & Ganti, L. (2024). Determining a meaningful r-squared value in clinical medicine. *Academic Medicine & Surgery*. (October 2024). 1-6
- Hakim, A. R., Renlasrinara, I. & Dewi, P. K. (2024). The effect of return on asset, debt to equity ratio, audit firm reputation and audit opinion on audit delay in mining companies listed on the Indonesia stock exchange. *Journal of E-Business and Management Science*, 2(2), 336-346.
- Handayani, M. & Astuti, D. I. (2025). The effect of profitability and company size on audit delay at banking companies in 2020-2023. *Asian Journal of Management, Entrepreneurship and Social Science*, 5(1), 555-564.
- Handoko, B. L., Deniswara, K. & Nathania, C. (2019). Effect of profitability, leverage, audit opinion and firm reputation toward audit report lag. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, 9(1), 2214-2219.
- Hansela, Y., Sembiring, N., Saragi, S. K., Putri, A. P. & Ovam, D. C. (2023). Influence of audit tenure, profitability, solvency and company size on audit delay in the Indonesian stock exchange period 2020-2022. *International Journal of Economics Social And Technology*, 2(4), 231-237.
- Iliemena, R. O. & Okolocha, C. B. (2019). Effect of audit quality on financial performance: evidence from a developing capital market. *International Journal of Recent Research in Commerce Economics and Management*, 6(3), 191-198

- Jannah, A. N. & As'ari, H. (2023). The influence of liquidity, profitability and solvency on audit delay in energy sector companies listed on the idx in 2020-2022. *Jurnal Ekonomi*, 12(04), 2396-2402.
- Karina, A. & Kusumawardhani, F. (2023). Analysis of solvability, liquidity, and company size on audit delay with audit quality as moderation. *Journal Riset Akuntansi Kontemporer (JRAK)*, 15(2), 209-218.
- Kılıç, M. (2020). Portföy yatırımları ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: yeni sanayileşen ülkeler örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(8), 45-55.
- Kirani, V. A. & Bambang, B. (2025). The effect of financial distress, profitability and company size on audit delay. *East Asian Journal of Multidisciplinary Research*, 4(2), 381-396.
- Koleangan, J. N. P., Lambey, R. & Kopojo, P. M. (2022). The effect of liquidity ratio, solvency ratio, profitability ratio and listing age to audit delay of infrastructure sector companies listed on the Indonesia stock exchange for the 2018-2021 period. *Journal of Governance, Taxation and Auditing*, 1(2), 115-119.
- Korkmaz, T., Yıldız, B. ve Gokbulut, R. İ. (2010). Fvfm'nin imkb ulusal 100 endeksindeki geçerliliğinin panel veri analizi ile test edilmesi, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 95-105.
- Lai, T. T. T., Tran, M. D., Hoang, V. T. & Nguyen, T. H. L. (2020). Determinants influencing audit delay: The case of Vietnam. *Accounting*, 6(5), 851-858.
- Levy, H. & Lazarovich-Porat, E. (1995). Signaling theory and risk perception: An experimental study. *Journal of Economics and Business*, 47(1), 39-56.
- Maggy, M. & Diana, P. (2018). Internal and external determinants of audit delay: evidence from Indonesian manufacturing companies. *GATR Accounting and Finance Review*, 3(1), 16-25.
- Maston, A. & Sinaga, G. (2022). The influence of solvency, profitability and size of kap on audit delay 2017-2019 period. *Jurnal Akuntansi, Manajemen dan Ekonomi*, 24(1), 12-18.
- Mawardi, R. (2017). The effect of internal and external factors to audit delay and timeliness. *Jurnal Riset Akuntansi dan Bisnis Airlangga*, 2(1), 165-180.
- Mulyadi, R., Octavianti, S. & Sulistiana, I. (2022). The effect of company size, profitability, solvency and audit opinion on audit delay. *Journal of Applied Business, Taxation and Economics Research*, 2(1), 100-113.
- Muna, E. F. & Lisiantara, G. A. (2021). Analysis of factors affecting audit delay in manufacturing and financial companies listed on IDX. *Indonesia Accounting Journal*, 3(1), 27-35.
- Murdiansyah, I. & Sari, F. W. (2023). Influence of profitability, solvency, company size and auditor's opinion on audit delay. *Kajian Akuntansi*, 24(2), 303-311.
- Murdijaningsih, T. & Muntahanah, S. (2021). Audit delay analysis to support the effectiveness of companies' financial reporting on manufacturing companies listed on the Indonesia stock exchange. *Jurnal Manajemen dan Sains(J-MAS)*, 6(1), 160-163.
- Mutiara, Y. T., Zakaria, A., & Anggraini, R. (2018). The influence of company size, company profit, solvency and CPA firm size on audit report lag. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 5(1), 1-10.
- Nurcahya, S. F. & Sugeng, S. (2025). The effect of audit fee, audit opinion, and kap size on audit delay. *Indonesian Interdisciplinary Journal of Sharia Economics (IJSE)*, 8(2), 4326-4340.

- Nurhasanah, N., Husaini, H. & Meldawati, Y. (2022). The effect of audit opinion, solvency and profitability on audit delay in companies listed on the Indonesia stock exchange. *Management Research and Behavior Journal*, 2(2), 68-72.
- Oktariansyah, O., Putra, A. E. & Putri, H. K. (2022). Effect of company age, size of public accounting firm and firm solvency on audit delay. *Jurnal Akuntansi*, 12(1), 63-72.
- Palit, N. G. & Sibilang, N. P. (2022). The effect of profitability and solvency on audit delay with audit tenure as moderating variables. *Aksara: Jurnal Ilmu Pendidikan Nonformal*, 8(2), 1439-1456.
- Phillips, K. & Sutandi, S. (2022). Effects of company size, profitability and auditor's reputation on audit delay and its impact on abnormal return. *Eco-Buss*, 5(1), 250-259.
- Prasetyo, Y., Wisnantiasri, S. N. & Riyani, E. I. (2023). Implications of company financial performance and independent auditor reputation on audit delay. *Dinamika Akuntansi Keuangan dan Perbankan*, 12(2), 120-132.
- Prasetyo, D., Santosa, R. E. W. A. & Kristiana, I. (2024, 18-21 August). The effect of profitability, solvency and company size on audit delay. In *Economics and Business International Conference* (102-113). Santa Monica, USA
- Putra, V. A. & Wilopo, R. (2017). The effect of company size, accounting firm size, solvency, auditor switching and audit opinion on audit delay. *The Indonesian Accounting Review*, 7(1), 119-130.
- Riana, I., Silviana, & Suci, D. W. (2023). The effect of solvability and profitability on audit delay in property and real estate companies. *International Journal of Social Science and Business*, 7(4), 935-946.
- Rohadi, A. & Sulistiyo, H. (2022). Analysis of the effect of company size and age on audit delay by mediating profitability on companies listed in the Indonesian stock exchange. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 22(22), 1-11.
- Roharji, F., Dasmaran, V. & Masitoh, M. (2023, 14 September). Solvability, company growth, and voluntary auditor switching impact on audit delay. In *International Conference on Business Management and Accounting* (44-52), Online.
- Rubianto, A. V. (2017). The analysis on factors affecting audit delay on manufacturing companies listed in Indonesia stock exchange. *Jurnal Riset Dan Aplikasi: Akuntansi Dan Manajemen*, 2(3), 205-213
- Saputra, A. D., Irawan, C. R. & Ginting, W. A. (2020). The effect of company size, audit opinion, company age, profitability and solvency on audit delay. *Accounting Research and Journal*, 4(2), 286-295.
- Saputra, A. D. & Fadjarenie, A. (2022). The effect of profitability, solvency and internal audit on audit delay (empirical study on mining companies on the indonesia stock exchange in 2017-2019). *Asian Journal of Social Science Studies*, 7(2), 36-44.
- Saragih, M. R. (2019). The effect of company size, solvency and audit committee on delay audit. *Scientific Journal of Reflection: Economic, Accounting, Management and Business*, 2(2), 191-200.
- Sari, Y. & Febyansyah, A. (2024). Factors that affect audit delay. *International Journal of Economics (IJE)*, 3(2), 939-950.
- Sasvinorita, A. & Meini, Z. (2023). The effect of profitability, leverage, and company size on audit delay with kap's reputation as a moderating variable. *Jurnal Ekonomi*, 12(1), 232-241.

- Satriadi, D. (2022). The effect of profitability, leverage and company size on audit delay. *Jurnal Audit, Pajak, Akuntansi Publik (AJIB)*, 1(2), 52-63.
- Setiyowati, M. & Januarti, I. (2022). Analysis of influencing factors affecting audit report lag. *Jurnal ASET (Akuntansi Riset)*, 14(2), 235-244.
- Siregar, P. M. & Astuty, W. (2023, 26 January). The effect of company size, profitability, solvency, and liquidity on audit delay on food and beverage companies listed on the Indonesia stock exchange. In *Proceeding Medan International Conference on Economic and Business* (3146-3156). Madan, Indonesia
- SPK (2013). Sermaye piyasasında finansal raporlamaya ilişkin esaslar tebliği <https://spk.gov.tr/data/61e367311b41c61270320808/0b0e02a3-6a94-4573-a771-2e7b73a3e639.pdf>
- Su'un, M., Hajering, H., & Sartika, D. (2020). The effect of profitability, solvency and audit opinion on audit delay. *Point of View Research Accounting and Auditing*, 1(4), 197-203.
- Sunandar, N. & Hidayat, E. S. (2022). The effect of gender chief executive officer (ceo), gender audit committee, kap size, profitability and solvency on audit delay. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, 5(3), 22467-22477.
- Tampubolon, P. S. B., Purba, O. H. S., Pane, A. & Harahap, R. U. (2024). The influence of company size, profitability, solvency and audit opinion on audit delay in Coal Mining Companies listed on the Indonesia Stock Exchange for the years 2018-2021. *Priviet Social Sciences Journal*, 4(3), 1-12
- Tanjung, A. H. & Aida, S. N. (2022). Effect of company size and solvency on audit delay. *Jurnal Akuntansi, Audit Dan Sistem Informasi Akuntansi (JASA)*, 6(1), 1-14.
- Tanujaya, K. & Nuriah, S. (2023). Determinants that influence audit delay. *Global Financial Accounting Journal*, 7(1), 99-116.
- Taş, N. (2012). *Ekonomik değişkenlerin panel veri analizi ile çözümlenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Tatoğlu, Y. F. (2013). *İleri panel veri analizi stata uygulamalı (2.baskı)*. Beta Basım Yayın Dağıtım
- Tikollah, M. R. & Samsinar, S. (2019). The effect of company size, operating profit/loss, and reputation of Kap auditor on audit delay. *Jurnal Ilmiah Ilmu Administrasi Publik*, 9(1), 87-94.
- Tresnawaty, N. (2022). Determinants that affect audit delay during the covid 19 pandemic. *Liability Journal*, 7(2), 49-56.
- Trisnadewi, N. K. A., Trisnawati, N. L. D. E. & Kartika, R. D. (2023). Analysis of profitability, good corporate governance and audit quality on audit delay. *INVEST: Jurnal Inovasi Bisnis Dan Akuntansi*, 4(1), 26-41.
- Ubwarin, K. H., Setyorini, C. T. & Bawono, I. R. (2021). Firm size, audit firm size, profitability, solvability and public ownership influences on audit delay. *Jurnal Economia*, 17(2), 162-174.
- Utami, W. B., Pardanawati, L. & Septianingsih, I. (2018). The effect of audit opinion, public accounting firm size, company size, and company profitability to delay audits in registered manufacturing companies in Indonesia stock exchange in 2015-2017. *International Journal of Economics, Business and Accounting Research (IJEBAR)*, 2(03). 45-50

- Utung, M. W., Pradnyani, N. L. P. S. P. & Artaningrum, R. G. (2025). The influence of company size, profitability, and audit opinion on audit delay in food and beverage subsector manufacturing companies listed on the idx in 2020-2023. *International Journal of Pertapsi*, 3(1), 1-10
- Vennet, R. V. (2002). Cost and profit efficiency of financial conglomerates and universal banks in Europe. *Journal of Money, Credit and Banking*, 34(1), 254-282.
- Vuko, T. & Čular, M. (2014). Finding determinants of audit delay by pooled OLS regression analysis. *Croatian Operational Research Review*, 5(1), 81-91.
- Wijaya, W. C. & Haninun. (2025). Company size moderates profitability, solvency, company age on audit delay in the technology sector. *International Journal of Accounting, Management, Economics and Social Sciences (IJAMESC)*, 3(1), 112-129.
- Yamane, Taro, (1967). *Statistics, an introductory analysis, (2nd ed)*. Harper and Row.
- Yavuz, S. (2009). Hatalari ardışık bağımlı (otokorelasyonlu) olan regresyon modellerinin tahmin edilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 123-140.
- Yendrawati, R. & Mahendra, V. W. (2018). The influence of profitability, solvability, liquidity, company size and size of public accountant firm on audit report lag. *The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention*, 5(12), 5170-5178.
- Yulianto, K. I. (2021). Factors that influence on audit delay (case study on LQ-45 company listed on the Indonesia Stock Exchange 2016-2019). *Journal of Economics and Business Letters*, 1(3), 9-17.
- Yuliusman, Putra, W. E., Gowon, M., Dahmiri & Isnaeni, N. (2020). Determinant factors audit delay : evidence from Indonesia. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(6), 1088–1095.
- Yuyanti, R. & Mulya, H. (2020). Effect of company size, audit profitability, leverage and audit opinion on audit delay with audit quality as moderators (empirical study of listed mining companies on the Indonesia stock exchange for the 2014-2018 period). *Saudi Journal of Business and Management Studies*, 5(6), 361-369